

2. מידע על פולין:

- מיקומה של פולין במרכז אירופה: גובלת בגרמניה במערב, בצ'כיה ובסלובקיה בדרום, באוקראינה, במזרח בלארוס, בליטא וברוסיה.
- השפה הרשמית בפולין: פולנית.
- לאום: פולנים.
- המיוחד בפולין – שהקהילה הפולנית הייתה הקהילה הגדולה ביותר באירופה, ומהקהילות החשובות שבקהילות עם ישראל בתפוצות לאחר גרוש ספרד. בזמן מלחמת העולם השנייה נרצחו מיליוני יהודים בשואה, שגרמה למחיקת קהילות יהודיות רבות בפולין ובאירופה כולה.
- בפולין היו ישיבות רבות, ומרכז רוחני יהודי גדול: בפולין ישבו רבנים שהפיצו את התורה בכל העולם ונתנו פסקי הלכה.
- כמו כן התפתחה בפולין תרבות יהודית בשפת האידיש, (שפה יהודית בדומה לשפת הלאדינו ביהדות ספרד) ספרות, מחזות שירה וכן בעת החדשה יהודים רבים הפכו לציונים ורבים עלו לארץ.

3. סיפור העלייה:

סבתא רבה פנינה (פסיה) שולמייסטר (אשר היה בתחילה שרגיל), עלתה לארץ מהעיירה דרושקופול, אשר הייתה בפולין, - לישראל, כיום שמה של העיירה השתנה, והיא נמצאת במדינת אוקראינה. בעיירה זו גדלה במשך שנות נעוריה. פנינה הייתה בחוות הכשרה בעיר ורשה.

לפני מלחמת העולם השנייה, בשנת 1935, הם נסעו ברכבת מדרושקופול לעיר קוסטנצה שנמצאת ברומניה. משם עלו על אוניה והגיעו לנמל חיפה, הם עברו באופן זמני להתגורר בקרית עמל (כיום קריית טבעון), ובהמשך עברו לכפר חסידים, שם נולדו להם 3 בנים. סבא שלי הוא בנם האמצעי.

מסלול העלייה של סבתא רבה פנינה שמיר לארץ:

אציין כאן את מפה ראשונה מתארת את החלק הראשון של המסע מפולין (מהעיירה דרושקופול) לרומניה (לעיר הנמל קונסטנצה) שהיה ברכבת:

כמו כן, לפניכם מפה שנייה המתארת את המשך הדרך שעשתה סבתא פנינה מנמל קונסטנצה דרך מיתרי הבוספורוס והדרדנלים, לארץ ישראל.

בנוסף לכך, אוסיף גם את הרקע הכללי - של הורי כל שאר הסבים וסבתות שלי

הוריה של סבתא אילה (מצד אמא):

- סבא רבה שלי דוד קירשטיין, עלה לארץ מפולין. הוא היה חלוץ והקים את כפר פינס עם עוד מספר חברים, הוא התחתן עם סבתא יפה שהגיעה גם היא מפולין מווארשה, היא הייתה אישה עירונית ומאד עדינה וחיי הכפר היו זרים לה ובכל זאת היא התגברה על כל הקשיים והפכה להיות חקלאית חרוצה. כל משפחתה נספתה בשואה והיא ממש יחידה מכל המשפחה המורחבת שלה. בגיל צעיר סבא דוד נהרג מסוס משוחרר שבעט בו, וסבתא יפה גידלה את כל הילדים והקימה משפחה לתפארת למרות כל הקשיים.

הוריו של סבא אורי (מצד אמא):

- סבא רבה שלי ארנו וסבתא רבה רות עלו לארץ מגרמניה לפני מלחמת העולם השנייה, הם התיישבו בירושלים, סבא ארנו היה איש רוח וספר, הוא היה עיתונאי וסופר אך התפרנס בעיקר כחיט, הוא חלה בגיל צעיר מאד ונפטר, סבתא רבה רותי גידלה את שלושת ילדה ועברה תקופות קשות של מצור מלחמות וצנע בירושלים. היא עבדה למחיתה כתופרת. סבא אורי שהיה הבכור כבר מגיל צעיר עזר בפרנסת המשפחה. סבא אורי היום בפנסיה ומתרגם ספר מגרמנית שכתב אביו על חייו וסיפור עלייתו לארץ.

הוריה של סבתא דבורה (מצד אבא):

- סבא רבה יוסף נשרי (אדלר) וסבתא רבה מרים-טובה נולדו שניהם בארץ בירושלים. סבא יוסף היה חבר במחתרות האצ"ל ומאוחר יותר פרש ללח"י הוא נלחם לגירוש הבריטים מהארץ נתפס ונכלא בכלא (שנקרא "הקישלה"), הוא גאל אדמות מידי הערבים, אחר כך היה המזכיר הראשון של הגרים, כשדוד בן גוריון קרא ליישב את הנגב הוא הלך לגור בדרום וייסד בית ספר הנקרא "אשל הנשיא" וגם לימד עברית עולים חדשים. לאחר שחזר לירושלים הוא נדר לא ללון מחוץ לירושלים. הוא היה 35 שנים גבאי בבית הכנסת האיטלקי בירושלים והיה בין מייסדיו, עד היום 36 שנים לאחר פטירתו שמור לו מקום בבית הכנסת. מוצאה של סבתא רבה מרים מגיע ממשפחה חסידים חשובה גם מאביה וגם מאימה. מצד אימה - הייתה נכדה של האדמו"ר מלעלוב, ומצד אביה - הייתה נינה של האדמו"ר מקרלין-סטולין. גם היא נולדה בירושלים. היא התייתמה מהוריה כשהייתה בת 6 ומאז סבה גידל אותה ודאג לכל צרכה.

סבתא רבה מרים היא גם צאצא ישיר של "החוזזה מלובלין", "היהודי הקדוש" מפשיסחא, המהר"ל מפראג ומדוד המלך. ואני דור 86 מדוד המלך.

הוריו של סבא אבשלום (מצד אבא):

סבתא רבה פנינה (פסיה) שולמייסטר (אשר שם נעוריה היה שרגיל), גרה בעיירה דרושקופול אשר הייתה בפולין, כיום שמה של העיירה השתנה, והיא נמצאת במדינת אוקראינה. בעיירה זו.

אמה נפטרה ממחלה קשה כשהייתה מאד צעירה, ועל כן היא ואחיותיה עזרו בפרנסת המשפחה ועבדו בעסק המשפחתי. למשפחה שלה הייתה חנות של חומרי בנין וברזל. כמו שכבר הזכרתי סבתא פנינה הייתה פעילה מאד בתנועת הנוער "המזרחי", ומשום שרצתה לעלות לא"י למדה היטב עברית ועבדה בחוות הכשרה, שהכנה אותם למלאכות שונות כמו חקלאות, תפירה בניה וכדומה.

בחוות הכשרה בעיר ורשה, פגשה את סבא רבה נחום והתחתנה איתו. והם עלו ביחד לארץ.

והתיישבו בכפר חסידים – שם נולדו שלושת ילדיהם והאמצעי הוא סבא אבשלום סבא רבה נחום הגיע מעיירה בשם ינוב-לובלסקי בפולין, אשר נמצאת במחוז לובלין. להוריו היה בית בד לייצור שמן.

בשנים האחרונות – כיום סבא רבה נחום בן 98 כיום, ומתגורר בבית אבות בירושלים.

ד. גלגולו של חפץ

כוס אליהו הנביא

בכל ליל הסדר אצל סבתא דבורה וסבא אבשלום, תמיד מזכירים את הכוס של אליהו הנביא המונחת במרכז השולחן. הכוס היא בת יותר מ-250 שנה והייתה שייכת לאדמו"ר מלעלוב, שהיה תלמידו של רבי אלימלך מליז'אנסק (תלמידו של הבעש"ט) הכוס עברה בירושה ועברה טלטלות רבות. כל כך נזהרים שהיא לא תישבר, עד שברגע שמסתיימת הארוחה בליל הסדר מעבירים אותו למקום מוגן שלא תישבר. הכוס עשויה זכוכית שקופה עם פס זהב למעלה והיא בצורת משושה, לכוס מייחסים סגולות רבות.

המדליה מהמכביה השנייה

סבתא רבה רותי ז"ל הגיעה מגרמניה, היא הייתה ספורטאית (מתעמלת), ונשלחה להשתתף ב-"מכביה השנייה". היא הגיעה לארץ וזכתה במדליית ארד בהתעמלות קרקע שחיה וריצה. אבל יותר חשוב מזה היא זכתה בחייה, היא נצלה מהשואה. הוריה שלחו לה מכתב, שמוטב שהיא תישאר בארץ ולא תשוב לגרמניה מפני שמצב היהודים נהיה מסוכן. המדליה שמורה היום אצל סבא אורי. לפניכם תצלום של המדליה בה זכתה סבתא רותי רונד ז"ל

ה. ראיונות משפחתיים:

ראיון עם סבא אורי:

שאלה: סבא שלום, אני צריך להכין עבודת שורשים לבית הספר, ואני צריך את עזרתך, יש לי כמה שאלות שהכנתי, אני אשאל ואתה תענה, טוב ?

תשובה: בסדר.

שאלה: אילו סיפורים זכורים לכם על המורים, על החברים, על השכנים או על קרובי משפחה ?

תשובה: יש לי ספורים רבים מאוד על כל אחת מהבקשות. אתן כמה דוגמאות: המורים שלי היו טובים אך לא תמיד התנהגו בסבלנות. פעמים רבות היו מכים אותנו כשהרגזנו אותם. אני הייתי תלמיד צייתן ולכן זכורה לי פעם אחת בה המורה שלי בכתה א' משך באוזני והוליכני ממקום מושבי לפינת הכתה בה היו תמיד עומדים מי שקבלו עונש. אגב, רוב המורים בתקופתנו, בבית הספר בירושלים בו למדתי 12 שנה היו ממין זכר. הם היו כולם ילידי חוץ לארץ ורק המתינו עד שיתאפשר להם להיות מרצים באוניברסיטה. המחנך שלי בכתה ה'-ו' ראה אותי פעם משחק ברחוב ליד הבית ללא כובע (בזמני לא הלכו עם כפה אלא עם כובע "טמבל" בימי חול ועם כובע "ברט" בשבתות) והזמין את הורי לתת הסבר מדוע איני חובש כובע מחוץ לשעות הלימודים. אמי הסבירה והזכירה למורה שעפ"י הנוהג במקום ממנו הגיעו מחו"ל לא היו דתיים נוהגים ללכת עם כיסוי ראש. הובטח לו שמעתה נקפיד על כך.

לכל אחד מהחברים היה נהוג בזמנו לקרוא בכינויים ולא בשמם הנכון. לדוגמא יקיר קלויזנר – אחיין של פרופסור ידוע מאוד להיסטוריה – נקרא על ידינו "קצוץ אצבע" ומדוע? יום אחד עלינו לשחק בגג הבית והוא טען שמה"סירנה" ששימשה לאזעקה בעת מלחמה יוצא משב אויר חזק. הוא סובב אותה ביד ואת אצבעו הכניס לתוכה והיא נקצצה לו.

שאלה: אילו מאכלים מסורתיים נהגו לאכול בביתכם ?

תשובה: כאשר הייתי ילד הייתה תקופה שבה היה מחסור גדול במזון ולא ניתן היה לאכול מה שרוצים. כך לדוגמא קבלתי תפוח עץ לראשונה רק בגיל 13. אכלנו מרק אפונה ומרק עדשים אותם אני אוהב לאכול אף היום. מאחר שהיה מחסור בביצים הייתי מקבל חצי ביצה רק בשבת ומאז ארוחת שבת בבוקר חייבת, מבחינתי, לכלול ביצה קשה. מאחר שבתקופת המצור על ירושלים לא היה לחם אכלנו כתחליף "חוביזה" שזה עלים דמויי תרד. מאז אני אוהב מאוד לאכול תרד. לקינוח נהגה סבתא רבה שלך להכין "קומפוט" שהיה תבשיל העשוי מפירות יבשים.

שאלה: מה נהגתם ללבוש כילדים ?

תשובה: לכל ילד בתקופתי היה זוג מכנסיים וחולצה אחת בצבע ירוק צבאי לימי חול ואחד מכנסים בצבע כחול וחולצה לבנה

לשבת. כל ילדי כיתתי לבשו את אותם סוגי בגדים בודדים. כדי שהמכנסים הקצרים לא יפלו היו להם "כתפיות" מרובעות. היה לנו כובע אחד לימי חול וכובע אחד לשבת.

שאלה: מה שם המשפחה שלך?

תשובה: רונד.

שאלה: האם ידוע לך מה מקור השם?

תשובה: תרגום המילה מהשפה הגרמנית הוא עגול. לא ידוע לי מה מקור השם. יתכן שאחד מסבי סבותי היה שמנמן ולכן כינו אותו עגול.

שאלה: האם שינית את השם?

תשובה: לא. אחי שינה את השם לשם עברי: רון.

שאלה: מה הכינוי או שם החיבה שלך?

תשובה: בתעודת הלידה מופיע שמי כאוריאל אך תמיד קראו לי אורי.

שאלה: מהם שמות הורייך, אחייך ואחיותיך?

תשובה: אבא ארנו - אהרון. אמא רות. אחי: עמנואל ויוסף-יגאל.

שאלה: באיזו תאריך נולדת?

תשובה: כ"ג אייר תש"ג. 28 למאי 1943.

שאלה: היכן נולדת? (מדינה ועיר)?

תשובה: ירושלים, פלסטינה.

שאלה: אילו משחקים נהגתם לשחק בילדותכם?

תשובה: מחננים, הקפות - מכים בכפיס עץ למרחק וצריך לעבור 4 תחנות (דומה לבייסבול האמריקאי), גולות, סטנגה (בעיטות בכדור קטן בין מדרכה למדרכה) אגב, אנו שיחקנו ברחוב מכיוון שבכל השכונה היה רק לשתי משפחות מכונות כך שכמעט לא נסעו מכונות ברחובנו. חמש אבנים.

שאלה: מה נהגתם ללבוש כילדים?

תשובה: עניתי לעיל

שאלה: מה הייתם עושים בשעות הפנאי?

תשובה: בעיקר קראתי ספרים. הייתי מחליף כל יום יומיים ספר בספריה של בית הספר וכן בספריה ציבורית.

שאלה: אילו תחביבים היו לכם?

תשובה: אוסף בולים, משחקים ברחוב, רכיבה ב"סקטים" (גלגליות על 4 גלגלים בכל רגל), אופניים, טיולים ברגל ותנועת הצופים הדתיים.

שאלה: מה אפיין את הקהילה שבה חייתם?

תשובה: המשפחות היו חילוניות ודתיות, באו ממקומות שונים בעולם אך סייעו מאוד זו לזו והיו מאוד פתוחות לקבל שכנים

וחברים. אימא הייתה לוקחת אותנו הילדים לביקורים אצל שכנים וחברים מידי שבת ולנו זה היה נחמד כי תמיד כיבדו אותנו בממתקים. לא היו הבדלי עושר חיצוני בין השכנים כי לא ניתן היה לקנות דברי מותרות. נכון שהיו כאלה שלהם דירות גדולות יותר אך ההבדלים לא היו כה גדולים כהיום.

שאלה: אילו מנהגים היו בביתכם שאינם נהוגים היום בביתנו? תשובה: היינו הולכים לישון בשעה מוקדמת לאחר שקראנו ספר וסיימנו את שיעורי הבית. לא הייתה טלוויזיה ושיחקנו הרבה גם בבית. בגיל יותר מבוגר שמענו ברדיו תסכיתים (הצגות שהיו הקראות של שדרים במעין הצגה קולית). היינו מסייעים הרבה להורינו וכבר בגיל צעיר עשינו בייביסיטר לשכנים תמורת תשלום. את הכסף לימדו אותנו לחסוך.

שאלה: כיצד חגגתם את החגים? תשובה: היינו הולכים לבית הכנסת, אוכלים ארוחות חג יותר חגיגות מהרגיל, אך תמיד בחיק המשפחה המצומצמת ולא עם שכנים או חברים כנהוג היום.

שאלה: מה נהגה משפחתך לעשות בשבת? תשובה: בשבת בבוקר היינו מוצאים ליד מיטותינו קעריות קטנות עם ממתקים וזאת כדי שלא נפריע להורינו לישון עד שעה מאוחרת. רק קרוב להיותי בר מצווה לקח אותי אבי ז"ל לבית כנסת. לאחר ארוחת הבוקר המשותפת הלכתי לאחד השכנים ובו שמעתי פרשת השבוע וקבלתי עוגה או גלידה. אח"כ נהג אבי לקרוא ספר או עיתון ואמי יחד עם אחי הלכנו לסבב ביקורים אצל שכנים ומכרים. בצהרים אכלנו ארוחה "חגיגית" ואח"כ שחקנו עם חברים אך כמובן בלי להפריע למנוחת המבוגרים בין שתיים לארבע.

שאלה: איזה חג אהבת במיוחד כשהיית ילד? מדוע דווקא חג זה? תשובה: חג הפסח היה הכי אהוב בגלל ההכנות והניקיונות שלקחנו בהם חלק ניכר וכן בגלל המאכלים המיוחדים לחג.

שאלה: האם זכורה לך שמחה משפחתית מיוחדת? תשובה: לא אשכח את חגיגת הבר מצווה שלי. לאחר קריאת המפטיר וההפטרה בבית הכנסת הוזמנו המכירים והחברים ומעט הקרובים שהיו לנו למסיבה ביתנו שבה הוזמן זוג "שפים" שערך שולחנות מלאות עוגיות ופירות שעוצבו בצורה יוצאת דופן ביופיו.

שאלה: מה נהגה המשפחה לעשות בימי חופשה? תשובה: לנוח בבית ולצאת לביקורי מכרים וחברים. לא היו אז מכוניות ולא יצאנו מהעיר. בחופש חנוכה ובחופש הגדול נשלחתי לנסיעה רבת שעות לבד לכפר בצפון המדינה שנקרא שבי ציון בה הייתה לאמי בת דודה. אמי הביאה אותי לתחנת הרכבת בירושלים כשאני נושא מזוודה מעץ. נסעתי ברכבת לחיפה כ-4-5 שעות ואז עליתי לאוטובוס סמוך שנסע לנהריה. לפני נהריה ירדתי בכביש הראשי וצעדתי רגלית עד לכפר אלא אם כן הייתי טופס טרמפ בעגלה הרתומה לסוס או חמור. שם עשיתי חיים

נהדרים:משחק בממטרות בדשא, אחת לשבוע סרט בלילה, קוטף אפונה בשדות, מתנדנד בנדנדות ענק וכו'.

שאלה: האם זכור לך מאכל מיוחד שהייתם אוכלים בשבת? אם כן, איזה?
תשובה: ביצה קשה.

שאלה: איזה מאכל היה אהוב עליך ביותר כשהיית ילד?
תשובה: סופגנייה חמה ומתוקה בקפה "אלנבי" ברחוב המלך ג'ורג' בירושלים. היינו עומדים מול חלון הראווה של בית הקפה כשהלביבות היו מיטגנות בדודי שמן רותח ומפיצות ריח שגירה את חושי הטעם שלנו. להבדיל לא אשכח את פרוסת הלחם המרוחה בשמן זית ועליה נבזק קורטוב מלח שקבלתי לאחר כשנתיים בהם לא היה לחם בנמצא.

שאלה: האם אתה זוכר/ת שיר מיוחד שהיה אהוב עליך בילדותך או בצעירותך?
תשובה: שיר הפלמ"ח, שיר המעלות

שאלה: האם השתייכת לאישה ארגון, תנועה או מועדון?
תשובה: הצופים הדתיים

שאלה: מה נהגתם לעשות במפגשים שקיימתם?
תשובה: בימי שלישי ושבת היו מפגשים בהם היו המדריכים מספרים סיפורים ומלמדים אותנו "שדאות", סוגי קשירת חבלים, בניית אוהלים משמיכות וכו'.

שאלה: האם הארגון עדיין קיים? אם לא, מה קרה לו?
תשובה: עדיין קיים אם כי במימדים קטנים בהרבה.

שאלה: האם יש לך זיכרונות ילדות מאירועים הקשרים במלחמות ישראל?
תשובה: כן, זכורים לי אירועים רבים. אני זוכר כיצד אמי השאירה אותי בגיל 5 שנים לבד עם אחי בן השנתיים והלכה לסייע לפצועים הרבים שהיו כתוצאה מפגיעה ברחוב בן יהודה בירושלים באמצע מלחמת השחרור (מלחמת העצמאות). אני גם זוכר כיצד נפל פגז שנורה ע"י הצבא הירדני לתוך אולם בית ספר שבו הצטופפנו ואמי נאלצה לגזור את תלתלי הארוכים שרסיס הפגז הצמיד אותם לקיר עליו נשען ראשי הקטן. כמו כן אני זוכר כיצד ברח לדירתנו אחד מלוחמי ארגון המחתרת שהשתתף בפיצוץ אחד הבתים הסמוכים שבו היו משרדי הצבא הבריטי. אמי החביאה אותו וכאשר דפק בדלת חייל בריטי במסגרת החיפושים אחרי המבצעים אמרה לו אמי שהיא מיניקה את אחי ואינה יכולה לפתוח לו ולמזל כולנו היה החייל מנומס מאוד וויתר על החיפוש בדירה.

שאלה: באיזו יחידה צבאית שרתת? ובאיזה תפקיד?
תשובה: הייתי בהנדסה קרבית והשתחררתי בדרגת סמל ראשון.

שאלה: באילו מלחמות השתתפת ?

תשובה: במלחמת ששת הימים בה נלחמתי בקרבות לשחרור ירושלים, במלחמת ההתשה בה השתתפתי במרדפים בבקעת הירדן, במלחמת יום הכיפורים בה צלחנו את תעלת סואץ ונלחמנו בסביבת העיר סואץ ולאחר מכן היינו מגויסים כשבעה חודשים בהם פנינו מוקשים והנחנו מוקשים וגדרות מעבר לתעלה ובמרחבי סיני וכן במלחמת לבנון הראשונה.

שאלה: האם יש אירוע ממלחמות אלו שהשפיע עליכם עד עצם היום הזה ?

תשובה: נראה לי שהיו כמה כאלה כמו פציעה שנפצעתי בהתפוצצות מוקש בסמוך מאוד לפניי, בחוויות המלחמה הקשות בכיבוש ירושלים, בפחד ששרר במעבר על הגשר בתעלת סואץ בעת הפגזות בלתי פוסקות ובחששות מפני חידוש המלחמה במיקום כל כך קרוב לנקודת התפר שבין שתי ארמיות הצבא המצרי. גם לאובדן חברים טובים הייתה השפעה רבה על העתיד

שאלה: מה הייתה האווירה ששררה בארץ ובביתכם בימי המלחמה ?

תשובה: לפני מלחמת ששת הימים היה חשש גדול מפני תבוסה ושואה חדשה. ימי ההמתנה הרבים לקראת אותה מלחמה לא הוסיפו עידוד רב. השמחה לאחר הניצחון הגדול "השכיחה" את החששות שקדמו לה. במלחמת יום הכיפורים הייתה אוירה מאוד קשה בגלל מספר הקורבנות הרב כל כך ומפר מכרינו וחברינו הרבים שנהרגו ונפצעו. עד היום לא נשכחה הדאגה הרבה ששררה במדינה.

שאלה: איך פגשת את בן/בת זוגתך ?

תשובה: גיסי מאיר אלדר פגש אותי בעת היערכות היחידה שלי במכתש ענק לקראת הפריצה לעיר העתיקה בירושלים. הוא צילם אותי בדיוק כשיצאנו רגלית אל הר ציון ולמרגלות חומת העיר העתיקה. בחג השבועות שלאחר הניצחון פגשו אותי הוא וצפורה אחותה של אשתי בדרך לכותל המערבי בעת שאלפים צעדו לשם והציע לי לבוא לביתם לקבל את התמונות שצילם. אילה ישבה אף היא שם וממבט ראשון התאהבנו זה בזו. התקשרתי אליה והצעתי להיפגש ומשם הכול זרם עד לחתונה.

שאלה: כיצד נערכה חתונתכם ? מה היה המיוחד בה ?

תשובה: החתונה הייתה באמצע תקופת מילואים בה הייתי בבקעת הירדן. הירדנים-המחבלים הטמינו מטעני חבלה בדרך וניתנה הוראה שאף חייל אינו רשאי לצאת עד לפירוק המטענים. התחננתי לפני מפקדיי שיאפשרו לי להגיע לחתונה ואלו הציעו שאקח עימי כמה חיילים ויחד פנינו לעצמנו את הדרך. בקושי הצלחתי להגיע לחתונתנו. החתונה נערכה בבית החייל בתל אביב כאשר זכורה מאוד שמחת חברי הכלה והחתן באותה עת.

שאלה: כיצד התפרנסתם בהיותכם זוג צעיר ?

תשובה: אני עבדתי ככלכלן במשרד התחבורה ואילה כמזכירה בסוכנות היהודית ולאחר מכן כמורה

שאלה: באיזו שפה או שפות דיברת בילדותך?
 תשובה: עד גיל שלוש דיברתי בגרמנית בלבד כי זו הייתה שפתם של הורי. עם שובי בשבוע הראשון מגן הילדים לא הסכמתי לענות להורי בגרמנית ומאז דיברנו בעברית. כמובן הבנתי את שפת הדיבור של הורי וחבריהם שהייתה גרמנית

שאלה: האם למדת עברית? אם כן, מאיזה גיל ובאיזו מסגרת?
 תשובה: מן הגן למדתי עברית

שאלה: מה הערך היהודי החשוב ביותר לדעתך?
 תשובה: אהבת הזולת.

שאלה: האם בילדותך נהגו לדבר על ארץ ישראל? אם כן, מתי?
 תשובה: כמובן: הרי חיינו בארץ

שאלה: מה הערך האם היו למשפחתך קשרים עם הסביבה בה התגוררת?
 תשובה: כמובן

שאלה: האם שמרת על קשרים אלה גם לאחר שעזבת את מקום מגוריך?
 תשובה: המשכנו לשמור על קשרים גם לאחר שעזבנו את ירושלים

שאלה: האם התרחש אירוע בסביבתך אשר השפיע עליך?
 תשובה: מותו של אבי כאשר הייתי בגיל בר מצווה השפיע רבות על המשך חיי

שאלה: האם אתה זוכר סיפורים, בדיחות, פתגמים הקשורים בסביבה ההיא?
 תשובה: הרבה אך השעה המאוחרת מפתה אותי להמשיך במועד אחר

ראיון עם סבתא דבורה:**שאלה:** מה שם משפחתך המקורי ?**תשובה:** אדלר.**שאלה:** האם שינית את השם ?**תשובה:** כן, כשבן גוריון אמר לשנות את השמות לשמות עבריים שינינו את השם אדלר (נשר בעברית) לנשרי.**שאלה:** מה הכינוי או שם החיבה שלך ?**תשובה:** דבורל'ה, דובריש.**שאלה:** האם את אוהבת את שמך ?**תשובה:** כשהייתי קטנה לא אהבתי את השם עד שאחותי שרה לי כל הזמן את השיר "על שפת הכוורת": "צרעה אכזרית, את עם הדבורים זממה להשחית, שלפה את העוקץ דבורה גיבורה, ומתה כדי להציל את עמה. זום, זום, זום עוז ואורה, שיר ניצחון לדבורה גיבורה" וגם כשלמדתי על דבורה הנביאה הבנתי עד כמה שמי חשוב, בעל משמעות וערך.**שאלה:** מהם שמות הורייך אחייך ואחיותייך ?**תשובה:** אבא שלי – יוסף, אמא שלי מרים טוביה, ואחיי הם: נחמה, מאיר, שלומית ועמי.**שאלה:** אילו מאכלים מסורתיים נהגו לאכול בביתכם?**תשובה:** געפילטע פיש, מרק עם אטריות, חמין(צ'ונט), קומפוט(קוקטייל פירות), דייסות, לחם על האש, ממולאים, חצילים ברסק עגבנות, בורשט-חמיצה.**שאלה:** באיזה תאריך, נולדת ואיפה?**תשובה:** ב-ה' באדר, בירושלים, הר הצופים.**שאלה:** אלו משחקים נהגתם לשחק בילדותכם?**תשובה:** בחבל, חמש אבנים, קפיצה לרוחק(בעזרת מקלות), חמור ארוך, מחבואים, תופסת, קלפים, דוק(דוקים)**שאלה:** מה מאפיין את הקהילה שבה חייתם?**תשובה:** הקהילה שבה חיינו, במאה שערים הייתה דתית, עזרו אחד לשני, ונתנו אחד לשני בלי חשבונות.**שאלה:** איזה חג אהבת במיוחד כשהיית ילדה?**תשובה:** את חג הסוכות, משום שבחג זה היה נעים ויפה להסתובב בין הסוכות ולראות איזה סוכה הכי יפה, לקשט את הסוכה ולהכין שרשראות ופרחים, היה יפה להסתובב בשוק ארבעת המינים.**שאלה:** האם זכור לך אירוע משפחתי ?

תשובה: כן, שאחי עמי התחתן בבית הכנסת האיטלקי.

שאלה:איזה מאכל היה אהוב עליך במיוחד כשהיית ילדה?

תשובה: חצילים ברסק עגבניות.

שאלה:האם השתייכת לארגון כל שהוא?

תשובה: כן, לבני-עקיבא.

שאלה:האם זכורה לך מלחמה בארץ?

תשובה: כן, מלחמת השחרור.

שאלה:האם יש לך זיכרונות מה קרה באותה מלחמה?

תשובה: שעשו עלינו מצור בירושלים וחסר לנו אוכל, ומים הינו משיגים מבארות שאליהם היה תור ארוך והירדנים ירו על האנשים שהמתינו בתור, והיינו במקלטים .

שאלה:איך פגשת את סבא?

תשובה:נסעתי לבקר את חברי במשואות יצחק, סבא היה שם הכיר אותי והתחיל לשלוח לי מכתבים אני מציד עניתי לו וכך נהיינו חברים.

שאלה:איך נערכה חתונתכם ומה היה מיוחד בה?

תשובה:החתונה שלנו הייתה מאד פשוטה וירד בה גשם ברד ושלג והייתה מאד חווייתית.

שאלה:באיזה שפה או שפות דיברת בילדותך?

תשובה:עברית ואידיש.

שאלה:אם דיברת גם עברית וגם אידיש, באיזה שפה דברו הוריך כשרצו לדבר ביניהם

סודות שלא תביני?

תשובה:הם דיברו ביניהם בערבית.

I. סיכום:

מהעבודה הזו למדתי דברים רבים שלא ידעתי קודם לכן על המשפחה שלי. מהראיונות עם סבתותיי נודעו לי המון דברים מפתיעים ומיוחדים על משפחתי. למשל לא ידעתי על היומן של דודה של סבא אבשלום שכמעט ועלתה לארץ אך הצורר הנאצי אשר החזיר אותה לפולין ושם נרצחה. נודע לי גם על המדליה של סבתא רבה רותי שבזכות המדליה ניצלו חייה. למדתי על הקשיים שהיו לסבים והסבתות של הוריי בעזיבת המשפחה בגולה בגיל צעיר ללא אמצעים והתמודדות עם הקשים בארץ לאחר עלייתם ואת הרצון החזק להישאר בארץ להיאחז בה וליישב אותה. גם סביי וסבתותיי הקימו יישובים בנגב (כפר מימון) וביהודה ושומרון (בית-אל) וגרים בהם עד היום – ובכך אני גאה בהם. אני רוצה להמשיך ולהעמיק את השורשים של המשפחה בארץ. תודה לסבים ולסבתות משני הצדדים שהקדישו לי מזמן לראיונות, לאבי ולאימי שעזרו באיסוף החומר.

ז. נספחים:

נספח א: קטעים מיומנה של "זלדה"

בקטע הבא הבאתי קטעים מתוך יומנה של זלדה שרגיל האחות של סבתא רבה פנינה שמיר שהייתה מורה לעברית בוורשה, היא ניסתה לעלות לארץ ברכבת מפולין (מוורשה) אך ברומניה (בעיר הנמל קוסטנצה) הנאצים תפסו אותה והחזירו אותה למחנה השמדה שם נרצחה, היא הספיקה לשלוח את המזוודה לארץ ונותר היומן שכתבה בעברית רהוטה:

מתוך יומנה של זלדה שרגיל ז"ל –
מאת פנינה (שרגיל) שמיר סבתא רבה (סבתא של אבי).
לבוני שלום רב,

שמחתי על מכתבך, שכן זכיתי לאותות עידוד רבים מהארץ, ואף לא פעם כרסמני הייאוש מששואלת הייתי את עצמי, מתי אעלה לארץ-ישראל? ובאם לא יסגרו את העלייה? אחרי מה שמתרחש בעולם. ופעמים רבות לא הייתה לי ברירה אלא להאמין בכך שלא נפגש כבר...

דרושקופול נתרקנה מתוכנה, הנוער עוזב. הן תבין בוני יש בחיים פסגות של אושר ותהומות של מכאוב, שניהם שואפים לביטוי.

אימא כותבת לי לחזור הביתה! הביתה.... וכי יש עוד בית? ובאם יש, לכמה זמן?

וכי לשם מה משקיעה אני את תמצית נשמתי בלימוד ההוראה, אם לא לשם הוספת אותה תמצית נשמה לנשמות אחרים. תבין שעשינו כולנו עוול שעזבנו ככה את הבית. ירשנו כולנו את התכונות של ההורים. תמיד סימלה לנו אמא את הרגש, ואבא את ההיגיון...

קשה היה לי, אשר לא יצאתי אף פעם את הבית, ללכת למקום זר, רחוק מכם, אתה אשר היית כל כך הרבה זמן ובמרחק כה רב מהבית, חברה אחרת ומסורת אחרת – ודאי אינך חש עוד בצאתך ממנו אותו קרע צורב בלב שהיה לי ביציאתי.

כאשר עצוב האדם, הכל סביבו עצוב, אפור ונובל.

העצים משלחים מעליהם את העלים, השמש האדומה כדם, השמים – צבעם כמעט שחור, כמו ים שהוא סוער.

לעומת זאת, כאשר האדם הוא שמח, הכל סביבו בהיר ועליז העצים רעננים, פרחים צוהלים מציצים מכל צד, השמים תכולים כמו ים כשהוא שקט והשמש אדומה – אבל לא כדם, אלא כשושנה גדולה. יש לי פה בקיבוץ רגעי אושר אשר משכיחים את הצער והגעגועים...

על העיירה: פה בקיבוץ חברים מכל רחבי פולין. נדמה לי שדרושקופול עיירה קטנה ביותר, אבל דרושקופול הקטנה הזאת השאירה בלב כל אחד זיכרונות רבים ורשמים עמוקים.

קטנה הייתה, אולם עשירה בנוער, תוסס וער, שוב מנינו ובנינו התרכז בתנועות החלוציות, למרות המכשולים שהושמו על דרכם על ידי ההורים.

רצונו של הנוער היה להשתחרר מהמסורות הכבולה, להרבות דעת ושאיפתו לדרך חדשה, לחיים חדשים, פרצו כל סכר והרבו את שורות התנועות – החלוץ והחלוץ הצעיר, בית"ר והמזרחי.

והמועדונים הומים שירת נוער עליזה, שירי הארץ, והדהד מטפחות רגלים בריקוד ה"הורה"....

קשים היו הצעדים הראשונים שצעדנו לקראת החיים החדשים בקיבוצי ההכשרה, לשם נשלחו הרבה מדרושקופול.

ולאִיזה מסירות לדרכנו החדשה ואהבה לתנועה היינו צריכים כדי לעמוד בכל אלה.

עבודה מפרכת, צפיפות ולפעמים רעב....

אלו הן רשימות מתוך יומנה של חלוצה, שהייתה כבר בדרך לארץ והוחזרה מקונסטנצה לפולין בגלל פרוץ המלחמה.

רוח גדולה וחזקה עברה על עיירתנו דרושקופול.

רוח הרס ושמד וטאטאה את כל החיים היהודיים הערים והתוססים של דרושקופול ולא נשאר גם זכר לנוער הנפלא שחי ופעל בה שאף וקיווה ולא זכה להגשמה.

שורות אלה מוקדשות לזכר אחיותיי דברה, לאה, חנצי וזלדה ומשפחותיהן ולכל בני עיירתנו.

לזכר אחיותיי דבורה, לאה, חנה, זלדה ומשפחותיהן.

שיד הצורר האכזרית של עמנו הכריתה.

שורות אלה מוקדשות להן "למען ידע דור אחרון", את אשר עולל לנו הצורר יימח שמו וישמור זאת בזיכרוננו.

ימסרו בזה דברים מיומנה של אחותי ז"ל.

החלוצה שמטען בגדיה הגיע ארצה ואותה החזירו מקונסטנצה בגלל פרוץ המלחמה, שמורים אתי הבגדים לזיכרון זכר אחות אבודה. האוכל לשכוח ולהינחם?

הנה קטעים נוספים מיומנה בהכשרה:

מכתב מאמא

בתי היקרה, כותבת את שהקיבוץ הוא בית-ספר טוב פרודור לחיים, לו יהיה כדברך, אולם עני לי, במטותא, אימתי תגמרי את בית-הספר הזה? זכרי-נא כי שנות הנעורים חולפות מהר. ראי, שמרי על כבודך בנכר לבל יפגע חלילה, אינך "אבי ווער" אלא ביתו של אברהם לייב (אבא). אל תהיי פזיזה היזהרי מלהתאהב בבחור שנזדמן בדרכך או סתם במקרה או בסתם חלוץ. אימך זוכרת אותך תמיד, אל תשכחי – בהשכמה ולפני השינה לקרא קריאת שמע....

אמא יקרה!

ממכתבך החביב עולה קולך הנעים והטוב. בקראי בו נדמה לי כי את משוחחת עמי. גם אני אשתדל להמשיך שיחתנו זו. שיחה שבכתב, מבקשת את ממני שאחזור הביתה, אולם לצערי לא אוכל הפעם למלא רצונך, רבים הגעגועים אליכם, ורבה העבודה כאן, ואת עוצי עצה: מה קודם? את בודאי תחשבי בליבך: "העבודה למען הכלל מוליכה אותך שולל, משכיחה מלבך את שמחת החיים – לא-כן אמא".

כל הישג שלנו מביא עמו שמחה, התרוממות בנפש ומקרב אותנו למטרה לעלות ארצה, חבל שאת רחוקה ממני ואינך יכולה להשתתף בשמחתנו. אמא, ודאי תביני לרוחי ואת אשר לא תביני הרגשי בחוש המיוחד שבו מחונן כל לב אם.

ועוד שורות מיומנה:

"חצות לילה, רק אני לבדי ערה, הרוח כאילו נותקה משרשרתה ומיללת מעבר לחלון, על לחיי השמשות מהשוחרות נגרות טיפות, טיפות.

היום מלאה שנה מאז באתי לקיבוץ. זכור לי יפה יום צאתי להכשרה, מלוי (הכוונה ללוי שקולניק ז"ל הגיס האהוב, בעלה של לאה) שנסעו אתי היו רציניים וקודרים ורעדו מקור – ואני לבי התרונן בקרבי ורוח אביב פעמתני. שנה עברה, שנה השקולה כנגד כל שנות חיי הקודמות. השאירה בי סימנים בכל גופי. עורי נתקשה, וידי כוסו יבלות, נשתנית כולי, הנני אני ולא אני. דבורי נשתנה ואני בתו של אברהם לייב החנווני, נעשיתי אדם אחר. עברו עלי כאן ימים קשים, ימים של רוגז וצער, חבלי הסתגלות, אבל אחריהם באו ימים טובים, שקטים, שמחו את זכר הראשונים.

אתם כותבים לי: החברות התחתנו, בנו להן קן ובית, ואת? ... אבא מסכן, יודעת אני כי האושר שלהן, לא לאורך ימים הוא. רואה אני את "הגליקען" של אחיותי, לכתי לקיבוץ הכשרה אינה הרפתקה רומנטית, לא באתי בכדי לעזור, ולבקש לי דרכים קלות, אל תשאל עד מתי? אם החילותי לצעוד בדרך זאת עלי להגיע עד סופה-למטרת.

היו סר הפחד, לא כל מורא, אני מתשאלת פה את רצוני, שוב לא אדע כל מעצור כל ויתור – עד הגיעי אל שער ארצי.

כן אחותי, ביומנך שפכת את מרי לבך, רצית להגיע למטרה, ויתרת הרבה למענה. היה בך עוז רוח. ידעת מה רצית, אבל לא זכית להגשים את רצונך. לא פעם רעבת – בנכר, בוורשה, בכדי לגמור את הסמינר למורות. למרבית הצער לא ניתן לך לתרום מידיעותיך לחינוך ילדי הארץ. זיכרונך אחיותי היקרות שמור איתנו, אתי עם פסיה העניה וכל בני עירנתנו. יהמה הלב, יבכה מר ולא ינחם.

שכתבה מהיומן פנינה (שרגיל) שמיר.

נספח ו: קטע מתוך דברים שנאמרו בכנס משפחתה של סבתא אילה – משפחת קירשטיין.

11.10.2009

כ"ג בתשרי תש"ע

כנס לורליס - לבית קירשטיין.

אחרי החגים צל חגש נאמר
ונצטרך אחרים שהיו למאכזר
מפגשים ואו-הולדת, חתונות ולידות
אחרי החגים יש וסוג לקוות
ובואו רק הבשורות האלו
אחרי החגים זה משפט כזה מקסים
אני לא וולדת הבלל מה היינו עושים
הל' משפט כמו "אחרי-החגים"
והנה אנחנו היום באותו-החג של חג-הסוכות
ולבנים נציגות של צורות,
עם סבים וסבתות, אחות ואחות, בנים ובנות, נכדים ונכדות
כולנו על משפחה רחב-ענפים שלדור מרחקים;
הנולדו הרחוקה ביק רוסיה ומוקיינה הצבאה,
עבר הגמניה והאחים לארץ-ישראל, לחיפה, לעזה צבא,
תל-אביב, לצכין-יעקב גאב-עבד, לנבי פינס-כוכר, חולון
ואירוסלים עיר הבירה, ועל זה האחים ולחן לורליס באותה
כי כיבוד לורליס מתבטאים ומעידים לישראלים חגשים,
האנציות-האנץ השונים; לנחמה, לטפלה, ועד הגליל המזרחי
ביק הצורות של הבנים והנכדים והנכדות כק נאניות
אנץ מולדת - כי און לנו אנץ אחרת.
וכשנני נצטרך בצור הנושא של הטבים והסבתות
יש לי הכרה צבירות. נאליה אחרת מהלורליס מסבא דן -
וסבא בורה מהם צמח על המשפחה שבו אנחנו ענפים:
צוג רבקה אלכס וברורה גאליה
התחלה לוינה מישה צוג וישל הקטן.
מה אחד צכרון תלן בקיבור - בדיק לכיכר.
סבא דן וסבא בורה גלו בבית קטן עם מורסי
כניסה בן אתי-הסוכות.
סבאן בורה סומרת באסבה הקטן ליד רב-לוייה או "באויטאל"
ומהשלת מירק. אטנה האוכליות לבד. "לוקשן" להם קיאה.
מנה כניסה אל השולחן אחרי השני שהיה צבול יחסית
ובו שתי מילות ארון הצבים צבול ושולחן.